

© 1880

III

THE MARYSHE XAPTE

1880

E TZNIA POTODY KONIA

7. Замбоды 25. Октября 1880

its nature the circumstances for the same

БИБЛИОТЕКА
МАТИЦЕ СРПСКЕ

У Загреб су стигле двѣ прокламаціе или прогласа, од којих едан е подписан од грофа Казимира Бањани-а а други од нѣкога Лукача. Та су писма Мађари оним Славонцем у руке дали, који су били пошли уз генерале Роѡа и Филиповића, да се сдруже са войском нашега бана, те с њиме заедно да ударе на Мађаре. Ота войска по невѣри и издајству њезинога вође толику срамоту нанесе народу нашему и свој крајини, да јоу није прегорѣти; сва сјајност нашега имена тиме е потамнѣла и срце нас пече кад помислимо, како опет лице пред свѣтом да освѣтламо и стару дјку задобијемо. Оте прогласе написаше Мађари да народ наш отрују, а подписали е онакови люди, који су бунтовници, те их нитко слушати несмије; ко е слуша, тај е бунтовници држи и сам се у буну заплиће. Наш премилостиви цар и краљ Фердинанд, пошто е добро увидіо невѣру мађарску, а тврдо се увѣрио о јоначком поштенју и лѣпому срцу нашега народа и нашега бана, њему е трећега Октобра ове године сву област изручио над свом земљом Угринском и над Хрватском и Славонијом, над Ердельом и свом крајинном, те е сваки, који га неслуша бунтовник, те оной казни или каштити да се нада, која бунтовника иде. Та буна мађарска, пошто е видѣла, да ће јој мили бан наш

ногом на главу, ніе знала куд камо, него е по-стала крвница, те е царскога човѣка и повѣреника царскога, генерала Ламберга, кога цар біаше послао да мири нас и Маѣаре, тога е она човѣка на љупри Пештанской мачем проболала, косами посѣкла, сваком га муком мрцварила, у блату валяла, нъегово мртво тѣло на комаде трзала и то сотонско дѣло іош на дикую износила. Из тога и слѣпац видѣти може, како Маѣари царска човѣка држе и како им е стало за миром. Кад е цареву срцу тай грозни глас стигао, те се цар іош болье упутіо куд Маѣари иду, онда е предао сву област нашему бану, да он землю мири и правицу дѣли, како он знаде. Пошто Маѣари видише, да бану одолѣти немогу, и да им може за кои дан чак до Пеште стићи, кад су видѣли, да им нъихова крварія ништа непомаже него им одмаже, те да по тому банова су крила све яча и яча, онда науме буну и далье пронести те по истому цареву е граду подпирити; требало е дакле народ Бечки отровати лажю, и златом подмитити; провргне се дакле крвница пештанска гуіом отровницом, накити се главом грофа Баѣани-а, упіе душу Кошута Лаіюша, а у рец е била савила жутице угринске, те доплази до царева града; туд ми она проиште што е младо што е лудо, те се лако и завести даде (а она е стара лукавица); туд она проплази сав гнѣлеж и трулеж и сваки гад и смрад невальалих людій, коіи се по великих градових легу. Кад е мѣсто обишла и све отровала и подмитила, тад су невѣри Бечкой жиле набрекле, мозаг іой се смео, очи іой ослѣпиле, душа побѣснила, уста іой облаяла

и метежом заурлала а руке се тргле и дигле на ону войску, коя се спремаала, да разбіє Мађара, царева одметника, а да подупре царева сина Хрвата и Славонца, бранителя царског. Кад є гуя отров изблювала, кожу є шаренциу свукла, а крваво рухо обукла; у том руху Латура поиште (он біаше глава свой царевой войсци) Латура докопа, и гвозденим батом у чело га лупи; кад га онесвѣсти, тад га протури мед своег посинке, кои га одвуку, о ступ обѣсе, іош до гола свуку, месо му оштиплю, очи избоду и на руго га метну.

Кад цар видѣ, да му є крвница буна престол засѣла, тад цару боравка туде небіаше, тад царе отиде из Беча, но прво него ће поћи, све народе закле са бесѣдом царском: „све што є вѣре, око нѣга да се купи, око нѣга и нѣгова баряка.“ Кад то чуо Бане, царева вѣра, нечека ми Бане, но є први полетіо, войску превео, те Беча се домакао, да му суди, како войник суди. Бан іош нестигао а гаврани гракну, врани гаврани на сабору Бечком; страх є вроне тице орловице, бана хрватскога! Полети гавран из ята за царем: „Царе милост! недай бану власти.“ Неслуша царе што гавран гракѣ, зна царе ко є бан.

Той невѣри и той крви Бечкой нитко тако рад не біаше ко што бѣше Мађарлія люта: уздала се да nebude бана, уздала се и цара с'отрести. Но іој ота радост кратконога била, єр уз царев клик и позив чиста крв сва нуз цара приста, из чисте вѣре войника пламен ударіо, све се войске Бечу примакоше

и Беч обколише, па кад охолника града шиба ошине,
шиба бановица, онда ни Мађара суд минути неће.

Минути га неће, ер бан за шалу незна, ер
свѣтлomu баяу лѣпа помоћ иде: од сѣвера Шимунѣ
са Поляком та слободе сином; од юга Шупљикац са
србским јонаком, жешћим и од кога; од истока Ру-
мунъ витежина, што рад у крвцу загрезне; а сам
бане од запада ће доћи. У том бою сва се бра-
ћа наша; дика едног бит ће слава другог; и Црна
се Гора ту десила (бар се е понудила), тек Сла-
вонца нейма. Нјему е Мађар ловорику дао: ко-
рицу хлѣба и комад папира. Нестиди се славонски
брате! по теби те срамоте ни тога издајства било
није: ја войсци, која свога вође нейма; мари туђин
за наше поштенје! Ништа браћо, по се опет диж-
те! те како вам стигне прва заповѣст, а ви пушку
на раме, а торбу за леђа. Недајте се тровати о-
ним медом тобожњег братинства и мађарске до-
броте; а ко е слаб, те се дао тровати и замамити,
нека чита ову кап истине, што љу наточити, те ће о-
здравити и опет срце задобити, а од онога мађар-
скога меда брука ваша и срамота никад незацѣли.

Што Мађари кажу (а и ми знамо), да е Бан
Драву прешао, то е жива истина, ал јо није прешао
без велике нужде, него га е срце запекло од о-
холіе и кривице мађарске, те хвалимо Бога, што
нам е дао бана, кои немари и живот изгубити, са-
мо да нашу крв онога ярма обрани, које нам
Мађари намећу. Ми смо досад били праве сироте,
добивали банове, који за род немарише, добили Хал-
лера, крвнога Мађара, кои Загреб крвљу окаља.

Што би од нас било, да нам и сад бануе? Но пошто га цар сврже, изабрасмо бана, каквог' небіаше, кому є име на далеко пукло, а народност нам диже, како се дослѣ још дизала ніе, те ће, ако Бог да и бан поживи, и нам еданпут сунашце огранут, и онај народ ускрснут, кои бѣше покопан и погребен у сваку таму и у свако сужањство.

Питаю Мађари: „На што бану войска, кад нам є пріятель?“ Пріятель є оним, који хоће право и единако; то нам, то Мађаром; пріятель є оним, који царев барјак развіо и царева орла грле; а оним другим, који тако неће, тим є бан доніо оловних ябуках и црнога бршна.

Туже се Мађари, „да им се рат ніе навѣстіо.“ Али ето већ двадесет година, што им рат навѣщуемо! Ако нису знали, да ћемо им доћи, на што су купили войску око Драве? Или су мислили, да є наша войска тамо у лов дошла? Дуго и дуго смо чекали, да се освѣсте, и с њими се погађали; па кад се непогодисмо, на што є то слутило него на рат? Нисмо се спремали из потае, него под сунцем и на очи цѣлога свѣта; а пошто смо изрекли, да є србско ратованье и наше, те да ми са Србљи заедно држимо; пошто су наши люди и по Банату воєвали, и наши поклицари заедно са србским пред цара доходили, како су могли и посумњати, да се писмо заратили и да можемо сваки час ударити? А кад царев стриц Јован нас и Мађаре помирити ніе могао, тад се бане из Беча поврнуо и свѣту рекао: „Браћо! мира, кога сви изгледаемо, тога вам жалбоже недонесох!“ А кад ніе доніо мира, што є

могао донести, него рат. Кои дан раніе, него в Драву прешао, опет в прогласію, што в наумію и зашто.

Мађари веле, „да в бан противник слободе.“ Ако в сунце ноћ, а мрак дан, то су и Мађари погодили. Немислите, браћо, да Мађари одиста мисле, да нам в бан противник слободе; ер они виде, да в он слободе ради мач тргнуо и да в свой живот (а шта в миліе од живота?) слободи рода свога повѣрію; но би они ради свѣту очи заварати; они знаду, да се дан данас слобода на сва уста узноси, и да ніе лакше кога окаляти, него му рећи: да он за ню нехае; мило би им дакле било, да люди о бану посумняю и од нього зазиру, неби ли га тако омразили; а то зато, ер чим он више о слободи нашой ради, тим више разбія мађарску самоволю и njihово силованье; а тога они прежалит немогу, ер им бѣше омиљло над нами заповѣдати и главу дигати. Али и то се зна, да онай, кои радо заповѣда и главу диже, пріятель слободе ніе; те уз пркос толикой вики и толикому хвастаню мађарскому, да в он тобоже нѣзин помагатель, други су народи, кои праведно суде, припознали и рекли, да в наш бан и наш род болье за слободом прионуо (чим ю за се иште, а другому не отимље), него Мађар, слободняк свой, а туђи мучитель. Наш в бан онда іош, кад в слобода тамничарица била, те ни прста не помолити смѣла, за ню се борію, те у очи рекао покойном Хардеггу: „Краіишник ни за кою ствар под сунцем рећи несміе, да в негова, до за голи зрак.“ Зато се бан и пожурію, и како в слобода сванула, одмах вас в браћо на сабор дозвоао, те

настојо, да се полаштице у закон упишу, те да свако наше челяде што већом слободом се учести и надѣли.

Говоре Мађари: „да се нашега војника не боє, ер им е у роду, те Мађара люби.“ То рођаштво и та любов слабо ће те, Мађару! помоћи; а и нетрѣба да те помаже, како си то сада лукаво измислио.

Мед нами те родбине, барем у крви, нейма; а зато се родбином намећеш, ер си рад од праве нас родбине, од браће словинске, од Чеха и Поляка од Србина и Москова одцѣпити, а уза се прилѣпити и пришурити. Ми те у родбину нећемо, ер међу нами родбине нейма, ван да ова: што си ти господар био, а ми слуге. А за любов ни рѣчи не реци: под сунцем ни на кога још тако замрзли нисмо као на те, а лисице нисмо, да те варамо. Кад те узлюбимо казаћемо ти. Те любви нѣшто е и било док е било Сибињанин - Јанка и других јонака што су Турке одбјали, али тад си други јонак био, и другим смо те даром даривали; али ти си оно поносито дрво слоге и любви, на ком златне јбуке расту, твојом издајницом руком у треске разтесао; твоя е мађарска надутост онај жарки пламенак нашег пријатељства раздухала и утрнула, те су нам мрак и студен у срце усѣли. Нит нам много напомињите Арпадовци! оно заједничко ратованье с вами. Ми смо крајину чували и на стражи стаяли, о наші ех грудих турска се е сила разбјала десет путий више него о ваші ех; на шом смо крвљу сва поля натопили и нагнојили, али шеница по нѣх нїе за нас никла, ви сте срп у ню занѣли, ваше си жетелице нашим влаћем главу окитиле и себи погачу замѣсиле. Браніо е

Зриновић Никола вашу земљу као борац, каквога ни звезде запамтиле нису, али ви га међ вас убројисте, у ваше га књиге уписасте, ваше лице њиме обасјасте, а нас у мрак отиснусте. Но вила Словничкиња знаде, да је оно наше крвце чедо. Кад се довалио дивљи Татарине, кад је притиснуо и залѣгао све равни и све долине ваше, кад се све сакриво и у шуме побѣгљо, кад су мјеста огњем планула, кад су дѣца вриснула а све майке зацвилѣле, сва срца трепетала, тога нис онда ваша рука задржала ни обуставила, но десница хрватскога сна. А ти давни краљо данашње Угріе, који тада столоваше јдан, из гроба нај реци: у чіе си крило тад се залетіо, кад те Мађар обранити немогаше? Та у крило Хрватице майке; а твоји би невахвални унуци сада хтѣли, да им она буде тужна робиньица.

Ни тога, Мађару! неспоминьи, „да је и твой уз нашега у Галии царској.“ Наша војска твоју трипут надкрилила; а колико је наше крви још у твојој војсци! а колико је твоя земља према нашој! Па опет цару невѣру чиниш и војника твога кући зовеш, дочим наше јднице сестрице Хрватска и Славонія на двѣ стране бољк біо, едном руком Галијана біо а другом теби прѣте, лисичји пакостниче. У сладке си се рѣчи заодѣо и загрнуо, али срце ти је жуч и ед.

„Ми вам нисмо ни куће поробили ни земље отели, ни села попалили“ говоре Мађари. Нисмо се ми с тога ни заратили; неидемо на вас за оно што нисте него за оно што јесте. Зашто нам о главни радите и обстанку нашеј? што сте узели те копате изпод куће славонске и хрватске, док неразкопате и необорите?

што нас мучите на саборних ваших? они су нам пакао живи, поклицари наши као на жеравици! Сваки дан се препадасмо, да нам домовина у гроб несиђе, а оне сузе, што смо их онда пролили, ни дан данас усахнуле ни опрале се нису. Што нам наметасте господу, коју народ нехтиаше, која бјаху црња него што је црно? Кад но пукла пролѣтна слобода, тада се ви цару измакосте (оном цару, који сам, тек уз вѣке свое, сили нас је вашој отимао) а цареву столцу душмане подмакосте, министре ваше а вукове наше, којим ми у наш тор недамо. Која вам је фајда рећи: „Ми на вас браћо оружја не дижемо.“ Не диже оружја онај, који чини криво, него онај, кому буде криво. Ни Турци на Србље войске не дизали, еле им се би обранити зулуму турецкому; а ваш зулум, који нам чините, то су сабори то су закони вашн, а и ваша душа пакостница, која се разором и затором нашим заклела; а на ножу закона лагље је народу срце извадити него на ханцару. Браћом нас незовте, док не дознате за право и за Бога; у нас је тај адет: кога братом зовем, тому брат и ђсам; без братинске душе гола рѣч братинства ништа неузвала!

Питаю Мађари „што ћемо ми у њиховој земљи?“ Ми хоћемо, да буде нашега цара и нашега краља; да га буде по оному реду, како је уговор, а не, да ви царев род премећете и по њему пребирете, док ненађете мађарскога угодника; да нашему краљу буде вѣра чиста од сваког поданика, те да нечини, како ви чините. Кад вам је до тога, да нас преварите, да нас добијете у мрѣже

ваше, кад се с нами погађате, да у яму нас какву или замку дотурате, тада сте ви краљевска дѣчица; тада нам ви краља изнесите, за краљева се леђа сакривате, краљева се пера задѣвате и руку водите само да не дрхће, те да буде смртног нам подписа од краљеве руке; али кад е само вашег посла те нас у договору нейма, онда сте ви слободняковићи, тада ви за краља и незнате, кораке му замећете, рѣчи му нечујете, писму не вѣруете, а кад вас докопа, на страну га турате; а то зато, ер нас ондѣ не, те се укора нашег неплашите. Ми хоћемо, да нам царства нитко не пара и не кида; што е било царевіех држава, царске да остану; гдѣгођ царе біо, туй да буду и министри царски и сва душа царства; одонуд да краљевим се пише, ондѣ да се рекне: или мир или рат; одонуд да стиже заповѣст свой царевой войсци, и войска да воюе под єдним баряком; тамо да остане кеса царевине, тамо да се брои колико е унишло колико изишло; свим царевим синовом єдан дуг, вересія єдна; зло и добро братски да дѣлимо, пак ће браћи и Бог помоћи. А ви би хтѣли царство раздробити, да га развргнете на комаде, да га на све стране размакнете, неби ли се царство занѣхало и распало; зато на све стране народе буните и од цара одвраћате; ви за єдна кола два би кочіяша; кад би бечки потег'о на десну, тад би Пештанац потег'о на лѣву, неби ли се кола сврнула. Вам е тек до тога, да буде свађе, да се кућа дѣли; да нестане иметка и слободе за бившег єдинства, но да настане убожтво и робство за будућом діобом. Враг вам е помагао, кад сте рачу-

нали, наш словински род у прѣію учитали! Половина прѣіе нѣмачке: Чех и Моравац; на югу брат Словенац. Друга половина прѣія мађарска: Хрват и Славонац, іош ербски брат Банатац; а Далмацію, стару посестрину, да Галіян зобље. Но из оте муке колача бити неће.

Ми хоћемо, да нам буде народне слободе, а не да нам Мађар на врату сѣди и гвоздеом нас шибом біе; да нам буде еднакости оне, које Мађар неразуміе, и баш неће да разуміе; (неће стари сан из главе да изврти, да е он то на престол засію, а сва челяд око њега клекла;) да нам буде онога братинства, кога су му уста пуна а руке празне, књиге пуне а ерце путо.

Ми хоћемо, да еднокрвна браћа у едной слози живе. Сви Словинци наша браћа; но Србин е први брат с десне руке, а Словенац други брат с лѣве руке; од њих се ми разставит недамо; нашег стабла жиле с њиховим се заврѣжиле и зарасле, те да буде едан хлїд на ливади едной; те любви Мађар не разврже, нити е поквари; Бог ю посію те е никла.

Ми хоћемо, да нам се туђини у земљу несели, нећемо гују у њедрих да гріємо; ми желимо, да на нашој земљи буде нашега орача, нашега копача; по наших пашах нашега пастира, наше дѣвойчице нека пѣваю, нека се играю; ми би хтѣли, да по наших водах наш бродар завесла, наше ядро развія и по Сави и по Драви и по синьем мору; да остане наше горе лист и у Фрушкој гори и у Велебиту и у сваком грмку; ми хоћемо, да нам се неквири рана материна, матере хрватске, матере славонске, те да бабо унука непозна; но и одселе да потече чиста рана, рана обилата од мате-

ринских дојка, које су нам дослѣ љѣп пород одга-
 иле; по тому ће синко налик бити отцу, а наше се племе
 ни затрти ни помѣшат неће. Ми хоћемо, да нам нитко
 у обичај недира; да остане весела ђуд и живо срце
 народа нашега; да остане сладко грло и пѣванье
 младежи наше, те нам вила пѣвачица никад неу-
 мукне; да се носимо како су се и стари носили;
 ми хоћемо, да нам мило звонце нашега езика свудај
 позвонкуе, онога езика, кога су код нас и птичице
 изучиле, а навикло му дрвље и каменье, те њиме
 задахнула сва милина земље бојѣ од Балкана горе
 тик до синьег мора.

Ми хоћемо по толикој жеги и толикој спарини,
 кад се толики накупили облаци, небо да загрми, гро-
 мови да пукну, мунье заиграю, врѣме да удари,
 земља да затутњи, облак да с' провали, топови да
 грухну, те вас они памети науче, ви зликовци ма-
 ђарски! кад нас љѣпим слушајте нехтијасте, краја од-
 вргосте, царство разпарасте. Онда ће бити и по зраку
 чисто, онда се разведрит; тад нам се укажи миловидна
 дуго, доносница мира! Од мира љѣпше хальине не,
 ал' се за њега воєвати мора, ако неће лажљив да
 буде.

Браћо славонска, дуг би био разговор на све
 одговорит, чим се Мађар хвали а чим нас бѣди.
 Он се хвали са својими сабори и што су нам они
 добра донѣли. За добро их некоримо, ту ѣ и нас
 било, и ми смо помогли; но ѣдан сабор Банов ви-
 ше нам ѣ помого, него ваши за стотине година. Ни
 то люди из ума не дајте: знали су Мађари зашто
 даю; давали су, да што боље отму, (а то ѣ мито;

поштен човѣк он за мито незна, од зликовца дара и неприма, да га и позлати); давали су, ер се поплашили, да их ненађе, што е и друге нашло; давали су ер се такви дарови сада свуда даю; а нитко их узкратит несміє, ако е рад, да му кожа остане.

Што нас бѣди, браћо, да робство враћамо и помажемо, то му одбійте на његово лукавство; сваки народ знаде по чему е слободан; ко му се намеће, од тога он зазире, ни од њега наука прима, нити му га трѣба. Што нас плаши господом нѣмачком, то он зато чини, неби ли, док ми Нѣмца гледамо и од њег зазиремо, он се примакао, те нас притиснуо; іош и то, браћо, добро на ум узмите: у Бечу га грли, а код нас га мрази. Ліо доліяла си!

Ми се држмо, браћо, нашега цара, нашега краля, из његова се длана жедни напоїсмо, његова нам рука крушца е подала, он е слободи тамничарки врата отворио; ми се држмо, браћо, нашега бана! уз њега нам и помоћ и дика, без њега ми и жедни и гладни. Кад нас зовне, а ми за њим, он ће нас довести, камо ми желимо: све е царе њему изручіо; он се за нас и стара и брине. Бог да живи нашега Јосипа бана!

поштан добар он се што нешто од златоног дара
 и неопиша, да га и поштом: дарами су, се пошта-
 нима да их нешто, што е и дари вашио: дарами су
 од се такви дари, сада да се; а да се ит
 прати нешто, ако е да да му нова остани.
 Што нас дади, дари, да дошто дарио и
 пошто, то му одиште на нешто дарио: да
 и дари да се по нешто е дарио; се му се не-
 што, од тога он дари, ит да се нешто дари
 ит му га дари. Што нас нешто дарио ит
 ко, то он дади ит, да се нешто дарио: да
 да се од нешто дарио, он се нешто, то да
 дарио; ит ит, да се дари, да се дари; да
 да се дари, а да се нешто дари. Да се нешто
 ит, да се нешто од нешто дарио, нешто
 нешто дарио е нешто, он е дарио да се
 дари дарио дарио; ит се дарио, дарио
 да, да нешто ит и нешто и дари, да нешто ит
 и нешто и дари. Да се нешто, а ит да нешто
 он да нешто, како ит нешто, да се нешто
 нешто дарио; он да нешто и дарио. Да
 да нешто дарио да се.

